

JOSEF KOLEJKA

NĚMEČTÍ AUTOŘI O OSVOBOZENECKÉM BOJI BULHARŮ 1875—1878

Zatímco veřejnost slovanských národů v habsburské monarchii a také četné buržoazně demokratické kruhy západoevropských států zdravily boj jižních Slovanů proti osmanské nadvládě v letech 1875—1876, zachovával německý a maďarský tisk v Rakousku-Uhersku a také tisk v Německu vůči povstání jižních Slovanů v Bosně-Hercegovině a pak v Bulharsku postoj rezervovaný anebo přímo odmítavý. Jen výjimečně se ozvaly v německém prostředí v letech 1875—1876 hlasy, které měly pro věc jižních Slovanů pochopení a které odsuzovaly teror tureckých bašibozuků i pravidelných vojsk osmanské říše proti poraženému bulharskému obyvatelstvu. V období rusko-turecké války 1877—1878 znovu převážila v německém i maďarském tisku habsburské monarchie nedůvěra vůči všemu „panslavistickému“ a také vůči ideji bulharské státní samostatnosti. Těto nedůvěře podléhali i socialisté, jimž se jevilo vytvoření nových jihoslovanských států na Balkáně „pod protektorátem Ruska“ nebezpečím nejen pro zahraniční obchod Rakousko-Uherska, ale i pro celou evropskou „demokracii“. A přece se našli i v této době německy píšící autoři, kteří se vyslovili o povstání Bulharů, o jejich minulosti a o jejich dalším boji proti osmanské nadvládě (byť i ve spojení s Ruskem!) se sympatiemi. Tři z těchto článků se staly součástí knihy Moritze B. Zimmermanna „Illustrierte Geschichte des Orientalischen Krieges 1875—1878“, která vyšla ve Vídni již v roce 1878. Slo o tyto tři články: Bulgarien. — Die argsten Bedrückter des Donauvolkes. — Das Bulgaren-Volk. Autory těchto článků neznáme, ale pro další výklad to není rozhodující.

V prvním článku je podána stručná historie Bulharů od samého začátku jejich dějin a zejména se popisuje průběh povstání z května 1876. Navzdory nepříznivým podmínkám politickým i ekonomickým, v nichž se nacházel národ usazený mezi Dunajem a Egejským mořem, rozvinuli Bulhaři již v první polovině 19. století rozsáhlý zahraniční obchod. Vůbec jsou Bulhaři pracovití, vytrvalí — jsou bílou vránou mezi národy východu. Poměrně velký počet Bulharů — asi pět milionů — jim slibuje příznivější budoucnost. Autor zároveň upozorňuje na existenci „vážených“ Bulharů, čorbadžíů, kteří jsou věrnými přívrženci tureckého panství. A protože „starobulharská strana“ nechtěla o povstání proti osmanské říši ani slyšet, byl odboj v Bulharsku mnohem slabší než v Srbsku. Až „mladobulhaři“ začali

hořet pro republiku a revoluci. Jejich sídlo je v Bukurešti. Brzy po výbuchu povstání v Hercegovině a Bosně přicházeli nejen do Bělehradu, ale i do Nevesinje v Hercegovině „tajemní poslové“. To Bulhaři navazovali spojení s povstalci. Sami se pak pokusili o povstání v září 1875, ale „čorbadžiové zradili“.

V druhém článku se úvodem konstatuje, že „skončila doba, kdy rajahové neboli křesťanští poddaní Turků na Balkáně nic neznamenali pro evropskou diplomacii“. Z dějin se vynořili Bulhaři, kteří jsou nyní národně sebevědomí a vstupují na scénu politických dějin. Bulhaři, rozsazení mezi Turky, Rumuny, Srby, Albánce a Řeky, jsou mezi nimi nejpočetnější. Jsou výborní rolníci a obchod zejména v dolním Podunají je v jejich rukou. Lid z Podunají však nevystupuje jen proti svému hlavnímu nepříteli, proti Osmanům, ale musil se ozvat i proti svým duchovním utlačovatelům, proti „fanarům“ — proti převážně řeckým zbohatlíkům v Cařihradě, kteří ovládli pravoslavnou církev, jejím prostřednictvím pořečtovali Bulharsko a udržovali tak bulharský lid v Trákii, Moesii a jinde v nevědomosti. Nenávist a boj Bulharů proti fanariotskému kléru v letech 1860—1872 byly pochopitelně a oprávněné.

Třetí článek „Das Bulgaren-Volk und seine Eigenart“ je zaměřen etnograficko-folklóristicky. „Vlastnosti“ bulharského lidu se zdají autorovi „přítažlivé“. Širšímu okruhu německého čtenářstva bylo však třeba úvodem říci, že bulharština není „finsko-tatarskou“, nýbrž slovanskou řečí, přičemž je velmi blízká ruštině: nejčistěji se mluví v Kaloferu v pohoří. Kroj Bulharů je velmi rozmanitý, zejména pochopitelně u žen, které se rády zdobí náhrdelníky a náramky ze stříbra a s mnoha drahokamy. Na rozdíl od rumunské lehkomyšlnosti převažuje v městských vrstvách Bulharů tendence k vážnosti, ale jinak Bulhaři milují tanec i zpěv: nejvíce oblíbené je „choro“, podobné srbskému „kolu“. Zatímco v Černé Hoře a také v Srbsku je žena „pracovní síla“, panuje v Bulharsku rovnoprávnost pohlaví a někdy dokonce je v bulharských domácnostech převaha na straně ženy.

Podobně jako u Srbů panuje i u Bulharů „stavovská rovnost“. Ve městech jsou Bulhaři zastoupeni jako kupci, kramáři a řemeslníci, kdežto učitelů, lékařů, advokátů a mnichů bulharské národnosti je poměrně málo. Na venkově jsou Bulhaři rolníky a pastýři, ale složité právní vztahy a zákony o vlastnictví půdy ztěžují rozvoj zemědělství, které by jinak v mírných a výhodných klimatických podmínkách Bulharska příznivě ovlivňovalo mnohá odvětví.

Bulhaři mají smysl pro umělecká i technická řemesla nebo i pro stavebnictví, ale osmanská vláda neposkytovala žádnou podporu a nepodněcovala rozvoj těchto umění.

Třebaže základní školství udělalo v posledním desetiletí značný pokrok, přesto zůstávají početné masy ještě v zajetí pověr. Podobně jako jinde u Jihoslovanů se věří ve vlkodlaky neboli „vampiry“, na zlé duchy (talasami), čarodějnice (vesterice) aj. Rodinný život Bulharů je tradičně uspořádaný a řídí jej vždy nejstarší. Děvčata se brzy vdávají: jako pětadvacitileté jsou již „příliš staré“. Při svatbě má „baba“ za úkol přesvědčit se o „nevinnosti“ nevěsty: zprávu o tom přijímají svatebčané s toasty, zpěvem a střílí se i z pušek, opačně ale hrozí nevěstě vyhnání z domu.

I když kniha M. B. Zimmermanna vykládala „východní válku“ na zá-

kladě materiálů všech zúčastněných stran — uveřejnila tedy i turkofilské projevy anebo opačně protislovanské, a zejména protiruské názory — přece jen lze považovat jmenované tři články za součást celoevropského objektivního a kladného ohlasu osvobozenického boje bulharského lidu.

